

je vedle uměleckohistorického zhodnocení Hardtmuthova díla zejména katalog připsaných staveb, čítající 77 položek. Jeho členění vychází z dobové kategorizace staveb, rozdělovaných do tří základních skupin: na knížecí domy a volutúár, patronátní stavby a hospodářské stavby. Závěrem je představena trojice technických inovací Josepha Hardtmutha, které byly přímo spojené s liechtensteinským stavebnictvím.

Texty předkládají řadu nových podstatných zjištění, která vycházejí z důkladné rešerše archivních pramenů. Prezентовány jsou všechny dosud známé Hardtmuthovy plány z fondů Moravského zemského archivu v Brně a knížecích liechtensteinských sbírek u nás i v zahraničí. Doprovází je množství dobového obrazového materiálu, znázorňujícího nejen samotné stavby, ale ilustrujícího i pestrost tehdejšího architektonického prostředí.

Monografie vznikla v rámci výzkumného projektu Hardtmuth: od uhlu k tužkařskému impériu (kód DG18P02OVV003) financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II).

Recenze

Obeplutí světa s korvetou Erzherzog Friedrich 1874–1876. Cestovatelské vzpomínky císařsko-královského námořního důstojníka Erwina hraběte Dubského

SUCHOMEL, Filip (ed.); překlady: DIMTER, Tomáš, MAGAR, Berndt, Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2022, 478 s.

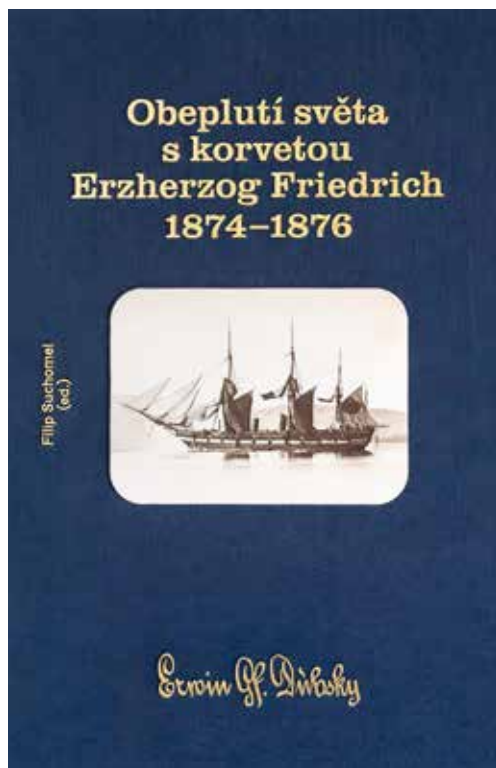
Miloš Hořejš

V nedávné době se v knižní produkci Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze objevila publikace *Obeplutí světa s korvetou Erzherzog Friedrich 1874–1876* s podtitulem „Cestovatelské vzpomínky císařsko-královského námořního důstojníka Erwina hraběte Dubského“, která jen zdánlivě vybočuje ze zde běžně vydávaných titulů. Editorem a jedním ze dvou autorů je významný japanolog, dlouholetý vědecký pracovník VŠUP a současný ředitel Oblastní galerie v Liberci doc. PhDr. Filip Suchomel, Ph.D. Druhou spoluautorkou je jeho žena, historička umění a pracovnice Etnologického ústavu AV ČR, PhDr. Marcela Suchomelová, Ph.D. Autorské duo si tak zopakovalo spolupráci z knihy *Námořní deník Erwina Dubského: sbírka albuminových fotografií ze 70. let 19. století z Japonska*, která vyšla v roce 2006 v Moravské galerii v Brně, či z knihy *A z mlhy zjevily se útesy čínské: obraz Číny v prvních fotografiích* vydané v roce 2010 ve spolupráci nakladatelství Arbor vitae a Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze.

Recenzovaná práce vznikla za podpory projektu „Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě“, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj a řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Podkladem edice byly deníky hraběte Erwina Antonína Dubského (1836–1909), příslušníka starého českého šlechtického rodu, později moravského rodu Dubských z Třebomyslic, fregatního kapitána, který na svých zámořských cestách navštívil exotické krajiny Dálného východu. Své dojmy si nenechal jen pro sebe, ale navštívená místa zdokumentoval prostřednictvím jedinečné kolekce předmětů z Japonska, Číny a Severní Ameriky, včetně rozsáhlé sbírky více jak 500 kusů albuminových fotografií adjustovaných do osmi alb s názvem „Von der Weltumsegelung S. M. Corvette Erzherzog Friedrich 1874–1876“. Soubor fotografií se stal předmětem zmíněné studie *Námořní deník Erwina Dubského: sbírka albuminových fotografií ze 70. let 19. století z Japonska*.

Obr. 1. Obálka publikace *Obeplutí světa s korvetou Erzherzog Friedrich 1874–1876*

Nyní představovaná kniha je edicí podrobných dvojdílných deníkových zápisů, jež jsou dodnes uloženy v zámecké knihovně státního zámku v Lysicích.

Deníky jsou bezesporu Dubského osobitým vzpomínkovým svědectvím z diplomatické mise na tzv. kryté korvetě Erzherzog Friedrich v letech (1873) 1874–1876. Expedice, kterou sám Erwin Dubský nazýval cestou kolem světa, je ohraničena naloděním 23. prosince 1873, vyplutím z přístavu Pula dne 16. května 1874, přistáním 21. června 1876 a vyloděním v domovském přístavu 13. srpna 1876.

Jednalo se o dálkovou expedici, která se vydala nově vybudovaným Suezským průplavem do Adenu a na Cejlon. Poté parní korveta Erzherzog Friedrich pokračovala do Singapur, Hongkongu, Šanghaje a Japonska. Tyto cesty byly často součástí výcviku příslušníků c. k. rakousko-uherského námořnictva a obdobné plavby na Dálný východ předtím podnikly lodě Donau v letech 1868–1870 a Fasana v letech 1872–1874 i poté např. Fasana v letech 1891–1895. V roce 1895 navštívila Čínu korveta Aurora. Ačkoli cílem habsburské říše nebylo poměřovat se s tehdejšími koloniálními mocnostmi, svými téměř pravidelnými misijními a diplomatickými cestami do Asie, popř. cestami kolem světa si svou prestiž velmoci přesto chtěla zachovat.

Je zajímavé, že i přes velmi náročnou přípravu adeptů na důstojnický post u námořnictva nebyl hrabě Erwin Dubský jediným aristokratem v rakouském námořním sboru. V roce 1861 najdeme mezi námořními praporčíky a kadety mnoho osob z nejvyšší aristokracie a staré šlechty ze středoevropského prostoru. Někteří z nich jako Maximilian baron Daublebsky von Sterneck zu Ehrenstein, Rudolf hrabě Montecuccoli a Egon hrabě Chorinsky dosáhli nejvyšších velitelských postů a podobně jako Erwin hrabě Dubský se dostali do širšího povědomí. Jména jiných jsou odborné veřejnosti téměř neznámá. Jsou mezi nimi i důstojníci se zvučnými rodovými predikáty Eugen kníže Wrede, Raimund hrabě Montecuccoli, Alfons a Oscar hrabata Auerspergové, Georg hrabě Hoyos či Victor hrabě Wimpfen. Všechny zmíněné členy „první společnosti“ možná k nezvyklé službě u námořnictva zlákala přítomnost císařova bratra Ferdinanda Maxmiliána na postu vrchního velitele námořnictva.

Hlavním posláním expedice korvety Erzherzog Friedrich byla diplomatická mise, představení a uvedení zástupců rakousko-uherské diplomacie v zemích Asie, především v Japonsku a Siamu (Thajsku), navázání a získání nových obchodních styků, včetně možného výzkumu geopolitických podmínek Bornea i s případným budoucím založením rakouské obchodní domény. V knize *Zdvíhání nezáměrných, ekonomických a politických zájmů Rakousko-Uherska na Dálném východě 1900–1914* autorského kolektivu kolem Aleše Skřivana ml. patřila habsburská monarchie mezi interesity na Dálném východě nesporně k opožděným příchozím. V době, kdy se začala podstatněji angažovat, prosazovali se zde již dlouhou dobu jiní zájemci. Rakousko-Uhersko ani jeho předchůdkyně, říše rakouských Habsburků, nikdy nerealizovaly koloniální závěry mimo Evropu. Naopak, rakouští Habsburkové po staletí bránili srdce Evropy před osmanskou agresí. Porážky ve válkách v letech 1859 a 1866 nepochybně nepřispěly v habsburské monarchii ke vzrůstu zájmu o angažmá ve vzdálených mimoevropských zemích.

První oficiální vztahy s Čínou i Japonskem byly navázány až v roce 1869, tedy čtyři roky před příjezdem Erwina Dubského do této oblasti.

Autorské rukopisné deníkové zápisy představují jednotlivé destinace nejen pohledem Erwina Dubského v roli autora vzpomínek, ale i coby zkušeného cestovatele a příslušníka námořních ozbrojených sil. Zápisy plavebního deníku uvádějí i přesné informace o proplutí či stání v jednotlivých přístavech či na různých námořních pozicích, včetně zeměpisných souřadnic. Všechny tyto aspekty jsou sledovatelné v jednotlivých pasážích, vzájemně se doplňují a činí tak obsah pestřejším. Dalším přínosem autorových deníků jsou z uživatelského pohledu popisy tehdejšího stavu navštívených námořních přístavů či popisy městských a příměstských aglomerací. Dubského zájem o tamější floru i faunu naznačují detailní popisy přírodních scénérií. Jeho zápisky svědčí o pozorovacím talentu a při čtení některých pasáží máme pocit, že autorem je erudovaný etnograf, přírodovědec či geograf. Dubský vytvořil neobyčejné dílo, které představuje zajímavou ukázkou dobového myšlení, předstev či stereotypů, které ovšem na druhou stranu doplňují unikátní historicky neopakovatelné zážitky.

Editori uvádějí, že lze Dubského zápisky o plavbě kolem světa na rakousko-uherské válečné korvetě Erzherzog Friedrich dobově srovnat s podobnými, převážně knižními tituly dobových cestopisů nobility. S tím si dovoluji nesouhlasit a troufám si tvrdit, že editoři jsou ve svém hodnocení až příliš skromní. Začátkem tisíciletí byl u příležitosti stejnojmenné výstavy vydán výstavní katalog *S mapou i puškou, objevitelské a lovecké výpravy středoevropské šlechty* Luboše Antonína a Petra Maška (Žďár nad Sázavou 2001), kde se objevuje detailní soupis cestopisů nacházejících se v zámeckých knihovnách. Takto komplexní a rozsáhlé zápisy zde ale nenajdeme. Zatím nic nenaznačuje, že by se podobný konvolut zápisů nacházel v našich archivech.

O to větší se jeví zásluha editorů. Ediční práce je osobitá a náročná „disciplína“, a ač se jedná o zkušené autory-editory, i oni se potýkali s těžkostmi. Velkým problémem se staly metrologické jednotky používané Dubským v denících. V popisech se objevovaly jednotky v různých parametrech, ostatně sjednocení rozdílných výkladů námořních mil se podařilo až v roce 1929. Autoři edice ponechali tedy přepočty na samotném čtenáři, ale jako užitečná pomůcka byla připojena převodová tabulka na konci edičního úvodu, tudíž se čtenář v číslech a mírách úplně neztrácí či není odkázán jen na internet. Čtenáři se dostává díky četným odkazům editorů dovysvětlení i v řadě dalších oblastí. Rozsáhlé Dubského zápisy byly doplněny o fotografie z jeho sbírky, které se podařilo autorům edice určit již při práci na předchozí edici. Často rozsáhlému popisnému textu se tak dostává značného oživení.

Editori se neobešli bez spolupráce s několika specialisty a odborníky, zejména z řad orientalistů, historiků a archivářů. Zásadní byl i podíl překladatelů textů z němčiny, kteří přetlumočili dobové zápisky srozumitelným způsobem dnešnímu čtenáři.

Celkově lze konstatovat, že edice se jeví jako řemeslně dobře zvládnutá, velmi přínosná po tematické i metodické stránce. Ocenit lze i zdárně zvládnuté překlady zápisů z němčiny. Čtenáři se dostává do ruky edice, která může přispět k dalším studiím v oblasti objevování Dálného východu Evropy.